

International Research Institute of Stavanger

www.iris.no

Elisabeth Kiær og Terje Lie

**Forebygging av psykososiale
problemer og rus
- Kursevaluering**

Rapport IRIS – 2010/009

Prosjektnummer: 7252238
Prosjektets tittel: Rusfri oppvekst – kursevaluering
Oppdragsgiver(e): Landslaget for Rusfri Oppvekst
Forskningsprogram:
ISBN: 978-82-490-0667-0
Gradering: Konfidensiell (åpen fra: 15.02. 2010)

Stavanger, 28.01.2010

Terje Lie
Prosjektleder

01.02.2010

Sign.dato

Nils Asle Bergsgard
Kvalitetssikrer

01.02.2010

Sign.dato

Gottfried Henizerling
Direktør
Samfunns- og næringsutvikling

01.02.2010

Sign.dato

Forord

Landslaget for Rusfri Oppvekst gjennomførte høsten 2009 et kurs for allmennlærerutdanninga og førskolelærerutdanninga om forebygging av psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet. Kurset ble holdt ved Universitetet i Stavanger. IRIS fikk i oppdrag å foreta en evaluering av kurset. En tilsvarende evaluering ble foretatt høsten 2009, første gang kurset ble avholdt.

Resymé

Universitetet i Stavanger gjennomførte høsten 2009 et kurs i forebygging av psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet. Målet for kurset var å gi studentene kunnskaper og ferdigheter i dette arbeidet. Det var i alt 18 deltakere på kurset, hvor over halvparten var fulltidsstudenter innen allmenn-/førskolelærerutdanningen og de resterende arbeidet i barnehage- og skolesektoren. Studentene rapporterte at kurset ga nye teoretiske og praktiske kunnskaper, og at kurset bidro til å øke deres handlingskompetanse.

Stavanger, 28/1-2010

Terje Lie, prosjektleder

Innhold

Sammendrag	5
1 INNLEDNING	6
2 KURSET HAR GITT STUDENTENE BEDRE KUNNSKAPER OM TEORI OG BEDRE PRAKTISKE FERDIGHETER.....	7
2.1 God læringseffekt av kurset	7
2.2 Oppdage, ta kontakt – henvendelse til hjelpeapparatet.....	8
2.3 Forelesere får god vurdering	9
2.4 Administrative og organisatoriske forhold.....	11
2.5 Positiv totalvurdering av kurset.....	12
3 FOKUSGRUPPER	14
3.1 Forslag til forbedringer av kurset	16
3.2 Bakgrunnsinformasjon om studentene.....	24
4 DISKUSJON OG OPPSUMMERING	17
REFERANSER	19
VEDLEGG 1 SPØRRESKJEMA.....	20
Intervjuguide for fokusgrupper.....	25
VEDLEGG 2 TABELLER	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

Tabeller

Tabell 1. <i>Hvordan vurderer du dine kunnskaper og ferdigheter om temaene før og etter at du har gjennomført kurset?</i>	7
Tabell 2. <i>Kunnskaper om teori, metode og ferdigheter. Kurs i 2008 og 2009. Gjennomsnitt.....</i>	8
Tabell 3. <i>Spørsmål: I hvor stor grad opplever du at dette kurset har bidratt til å gjøre deg i stand til følgende.</i>	9
Tabell 4. <i>Vurdering av forelesere. 2009 og 2008. Gjennomsnitt.</i>	10
Tabell 5. <i>Kommentarer fra studentene. Forelesernes måte å presentere og formidle stoffet på.</i>	10
Tabell 6. <i>Administrative og organisatoriske forhold.....</i>	11
Tabell 7. <i>Kommentarer fra studentene. Administrative /organisatoriske forhold.</i>	12
Tabell 8. <i>Hvordan vil du totalt sett vurdere kursets arbeidsform med variasjon av forelesninger, seminargrupper, individuelle studier og praktisk utprøving?</i>	12
Tabell 9. <i>Kommentarer fra studentene. Kursets arbeidsform.....</i>	12

Sammendrag

Landslaget for Rusfri oppvekst gjennomførte høsten 2009 et kurs ved Universitetet i Stavanger om psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet. I alt 15 studenter deltok på kurset. Over halvparten av deltakerne var fulltidsstudenter innen allmenn-/førskolelærerutdanningen, mens de resterende arbeidet i barnehage- og skolesektoren.

Kurset er evaluert av IRIS, og metoden som ble brukt var spørreskjema og fokusgruppeintervjuer av studentene. En tilsvarende evaluering ble holdt i 2008, da kurset ble holdt for første gang.

Studentene rapporterte at kunnskapsnivået både når det gjaldt teori og ferdigheter var betydelig forbedret etter kurset. Det ble registrert en enda større læringseffekt av kurset i 2009 enn i 2008 når det gjaldt *kunnskap om teori og metode* og *kunnskap om ferdigheter*. Dette skyldes trolig at det i 2009 deltok studenter med lærerfaglig bakgrunn, mens det i 2008 var flere studenter med sosialfaglig bakgrunn som hadde et sterkere faglig utgangspunkt.

Studentene mente at kurset gjorde dem bedre i stand til å oppdage om elever er eksponert for rusproblemer gjennom familie eller nærmiljø, eller om de selv har rusproblemer. Når det gjaldt spørsmålet om å ta kontakt med foreldre til barn/ungdom som har rusproblemer, mente studentene også her at de hadde fått en økt kompetanse. Videre meldte studentene om at kurset i stor grad hadde bidratt til refleksjon rundt sin egen yrkesrolle i forhold til psykososiale problemer og rus. Sammenlignet med kurset som ble avholdt i 2008, opplevde studentene i 2009 i større grad at kurset hadde gitt dem økt handlingskompetanse.

Kursets forelesere ble i hovedsak vurdert positivt, men noen forelesere ble vurdert som mindre bra. Sammenlignet med 2008, var vurderingen av foreleserne noe bedre i 2009.

Administrative og organisatoriske forhold ved kurset ble ansett å være svært bra både når det gjaldt informasjon om prosjektoppgave/hjemmeeksamen og faglig tilleggslitteratur/nettressurser. Studentene var derimot ikke så fornøyd med markedsføringen av kurset. Administrative/organisatoriske forhold ved kurset ble kritisert i 2008, men er i hovedsak rettet opp i 2009.

Totalvurderingen av kurset var meget bra, og studentene rapporterte at forventningene deres i stor grad ble innfridd. I gruppeintervjuene pekte studentene likevel på at det kunne vært mer fokus på psykososiale problemer, mer informasjon om barn i førskolealder og om samarbeid mellom instanser som barnevern og skole.

1 Innledning

Landslaget for Rusfri oppvekst gjennomførte høsten 2009 et kurs ved Universitetet i Stavanger om psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet. På kurset deltok studenter fra førskole- og lærerutdanningen, og studenter med yrkesbakgrunn fra skole- og barnehagesektoren. Kurset ble avholdt for første gang høsten 2008, og ble da evaluert av IRIS. I denne rapporten blir det foretatt sammenligninger kurset i 2008 og i 2009.

Kurset ble gjennomført i månedene september til desember, med samlinger i løpet av fire helger. Kurset var lagt opp med forelesninger og skriving av en prosjektoppgave underveis, og ble avsluttet med hjemmeeksamen.

Målet for kurset var å gi studentene:

- Kunnskaper og ferdigheter i arbeidet med forebygging av psykososiale problemer, slik at de kan møte de problemer som oppstår i hverdagen.
- Fremme et faglig helhetssyn på psykososial problematikk, hvor forebygging og byggende arbeid blir sett i en større sammenheng.
- Se forebygging i et barneperspektiv.
- Gi studentene kunnskaper om hvilken innvirkning foreldres og andre nære personers rusmisbruk har på barn.
- Øke studentenes kunnskaper og forståelse for reaksjoner og mestringsstrategier som finner sted hos barn av rusmiddelmissbrukere.

Læremålene for kurset omfatter både kunnskap, ferdigheter og holdninger hos studentene.

Evalueringen ble gjennomført ved hjelp av et spørreskjema som studentene fylte ut og leverte inn siste forelesningsdag. Det ble også gjennomført to fokusgruppeintervjuer med studentene samme dag. På kurset deltok i alt 18 studenter, men seks studenter var fraværende den dagen da evalueringen fant sted. Tre av de fraværende besvarte spørreskjemaet på et senere tidspunkt.

2 Kurset har gitt studentene bedre kunnskaper om teori og bedre praktiske ferdigheter

2.1 God læringseffekt av kurset

I skjema for kursevaluering måtte studentene ta stilling til hvilke kunnskaper og ferdigheter de hadde før og etter kurset. Dette gir et mål på endring som følge av kurset.

Studentene ble bedt om å ta stilling til temaene som er vist i Tabell 1, og krysset av på en skala fra 1 til 5 hvor 1 var lite og 5 var mye kunnskaper og ferdigheter. På alle områder vurderer studentene at kunnskaper om teori og ferdigheter er betydelig bedret etter kurset.

Tabell 1: *Hvordan vurderer du dine kunnskaper og ferdigheter om temaene før og etter at du har gjennomført kurset?*

Kunnskap og ferdigheter om (skala: 1= lite, 5= mye)	Gjennomsnitt før kurset	Gjennomsnitt etter kurset
Teorier/begreper/metoder i forebygging og helsefremmende arbeid	2,1	4
Barn og unge i hjem med rusmiddelmissbruk	2,3	3,9
Fakta om alkohol og narkotiske stoffer	3,2	4,1
Hvordan gi råd til elever og/eller barns familie ifm rusmiddelmissbruk	1,5	3,5
Hjelpeapparatet for barn og unge med rusmiddelproblemer	2,1	4,0
Gjennomføre forebyggende rustiltak/prosjekt og foreta enkle evalueringer	1,6	3,7
Gjennomsnitt alle tema	2,1	3,9

Kunnskapsnivået både i teori og om ferdigheter var høyere før kurset i 2008 enn i 2009, se Tabell 2. Nivået etter kurset var også noe høyere i 2008. Læringseffekten var imidlertid størst i 2009. Dette kan trolig tilskrives forskjeller i studentsammensetningen. I 2008 var det et større innslag av studenter med sosialfaglig bakgrunn som hadde et sterkere faglig utgangspunkt enn studenter med lærerfaglig bakgrunn. I 2009 var det nesten bare studenter med lærerfaglig bakgrunn, og disse har hatt en brattere lærercurve.

Tabell 2: *Kunnskaper om teori, metode og ferdigheter. Kurs i 2008 og 2009. Gjennomsnitt.*

	Kunnskaper om teori og metode			
	2008 Før kurset	2008 Etter kurset	2009 Før kurset	2009 Etter kurset
Gjennomsnitt	3,3	4,3	2,5	4,0
Standardavvik	0,7	0,4	0,9	0,4
	Kunnskaper om ferdigheter			
Gjennomsnitt	2,5	3,9	1,8	3,7
Standardavvik	1,1	0,5	1,0	0,5

2.2 Oppdage, ta kontakt – henvendelse til hjelpeapparatet

Studentene fikk i evalueringsskjemaet spørsmål om kurset hadde gjort dem bedre i stand til å:

- Oppdage om elever er eksponert for rusmiddelproblemer gjennom familie/nærmiljø eller selv har rusproblemer.
- Ta kontakt med foreldre til barn/ungdom som har rusproblemer.
- Reflektere over egen yrkesrolle.

På spørsmål om nytten av kurset for refleksjon i forhold til egen yrkesrolle, ga studentene en positiv vurdering med en skåre på 4,4. Resultatene er vist i Tabell 3.

På spørsmål om kurset har bidratt til å oppdage om elever er eksponert for rusmiddelproblemer eller å ta kontakt med foreldre, skårer studentene henholdsvis 3,9 og 3,7.

Vurderingene i 2009 gir en noe høyere skåre på alle tema enn i 2008.

Tabell 3: *Spørsmål: I hvor stor grad opplever du at dette kurset har bidratt til å gjøre deg i stand til følgende.*

Skala: 1= dårligst vurdering, 5= best vurdering	Gjennomsnitt	Gjennomsnitt
	2009	2008
Å oppdage om elever er eksponert for rusmiddelproblemer gjennom familie/nærmiljø eller selv har rusproblemer?	3.9	3,2
Ta kontakt med foreldre til barn/ungdom som har rusproblemer?	3.7	3,0
Refleksjon når det gjelder egen yrkesrolle i forhold til dette temaet?	4.4	4,0
Alle	4,0 (N=15)	3,4 (N=11)

2.3 Forelesere får god vurdering

Tabell 4 viser at studentene vurderte foreleserne positivt, men at noen forelesere var mindre bra. Seks av ti studenter krysset av for ”*Stort sett bra for de fleste foreleserne*”, mens 3 av fire mente at ”*Mange forelesere var bra, andre var mindre bra*”.

Bruk av lysark fikk best vurdering, hvor 11 studenter ga høyeste skåre. De andre områdene, muntlig formidlingsevne, evne til å skape motivasjon og evne til å skape dialog fikk mellom 8 og 9 (av 15) som beste vurdering.

Målt i gjennomsnittsverdier skårte studentene 1,4 på en skala fra en til fire, hvor 1 var beste og 4 var dårligste skåre. Vurderingen i 2009 var litt bedre enn i 2008. Resultatene tyder på at evne til å skape dialog var bedre i 2009 enn i 2008.

Standardavviket kan tolkes som grad av enighet i vurderingene. Det ser ut til at studentene i 2009 var mer enige om sine vurderinger enn tilfellet var i 2008.

Tabell 4: *Vurdering av forelesere. 2009 og 2008. Gjennomsnitt.*

Skala: 1= best vurdering, 4= dårligst vurdering	Gjennomsnitt 2008	Gjennomsnitt 2009
Muntlig formidlingsevne	1,4	1,5
Evne til å skape motivasjon og interesse for temaet	1,5	1,4
Evne til å skape dialog i undervisningen	1,7	1,5
Bruk av lysark og/eller andre visuelle hjelpemidler	1,3	1,3
Alle	1,5	1,4
Standardavvik	,7	,4

I tilknytning til vurderingen av forelesere, kunne studentene skrive egne kommentarer (gjengitt i Tabell 5).

Kommentarene bekreftet tallmaterialet, men ga i tillegg noen nyanseringer. Det ble kommentert at forelesere fokuserte for mye på skole og for lite på barnehage. Studentene var heller ikke fornøyd med presentasjoner fra politi og barnevern.

Tabell 5: *Kommentarer fra studentene. Forelesernes måte å presentere og formidle stoffet på.*

Student	Kommentarer
S1	Jevnt over bra nivå på foreleserne. Noen utmerket seg spesielt i positiv retning, mens bare veldig få utmerket seg noe negativt i forhold til mine forventninger.
S2	I forhold til det å skape motivasjon og interesse for temaet vil jeg påstå at det er individuelle faktorer som spiller inn hos de som hører på. Det kan slå ut i vurderingen av en foreleser.
S3	For min personlige del falt en del forelesninger ned på denne listen, fordi de fokuserte på skolen og lignende og ikke barnehage.
S4	Noen få ble kanskje for opptatt av presentasjonen på power-point (som vi jo selv kan lese)
S5	Politi og barnevern var mindre bra, virket uforberedt ift vårt studie. Andre forelesere var flinke med veldig relevant stoff. Regnbueprogrammet var veldig relevant. Flinker forelesere.
S6	De fleste foreleserne har vært engasjert i det temaet de skulle snakke om.
S7	Veldig dyktige forelesere. Man sitter igjen med mange tanker og nye kunnskaper.

2.4 Administrative og organisatoriske forhold

I 2008 kom det fram flere kritiske kommentarer til administrative forhold ved kurset, dette gjaldt bl.a. informasjon om prosjektoppgaver og eksamener. Noen var også kritiske til markedsføringen av kurset i 2008.

I 2009 fikk markedsføringen av kursert en middels skåre (3), noe som tilsvarer gjennomsnittet på skalaen fra en til fem. I motsetning til 2008 var studentene i 2009 svært godt fornøyd med informasjon og veiledning om prosjektoppgave og hjemmeeksamen. Her er skårene nær 4 i gjennomsnitt. Spørsmål om informasjon om faglig tillegglitteratur og nettressurser fikk enda bedre skåre (4,7).

Tabell 6: *Administrative og organisatoriske forhold*

Skala: 1=dårligst vurdering, 5= best vurdering	Gjennomsnitt 2009
Markedsføring av kurset	3,0
Informasjon om prosjektoppgave og hjemmeeksamen	3,9
Veiledning om prosjektoppgave og hjemmeeksamen	3,9
Informasjon om faglig tillegglitteratur og nettressurser	4,7

I de åpne spørsmålene ble dårlig markedsføring kommentert, og flere sa at de oppdaget kurset ved en ren tilfeldighet. Det ble også tatt opp at veiledning på oppgaver kom sent og burde vært gitt tidligere. Noen mente også at eksamensoppgaven var veldig uklar, og at det burde vært mulighet for selvvalgte oppgaver.

Tabell 7: Kommentarer fra studentene. Administrative /organisatoriske forhold.

Student	Kommentarer
S1	Svært dårlig markedsføring. Kun en lenke på <i>It's learning</i> som jeg tilfeldigvis fikk med meg. Tror langt flere ville ha meldt seg på dersom markedsføringen hadde vært bedre.
S2	Det var ved ren tilfeldighet at jeg oppdaget kurset og meldte meg på. Har ikke hatt veiledning ennå, så kan ikke uttale meg om dette.
S3	Har til nå kun fått tilbakemelding på 1. del av eksamen, og fornøyd med den!
S4	Den administrative/organisatoriske biten har vært veldig god. All ros til Tone Teppen for hennes glødende engasjement!
S5	Ikke hatt veiledning ennå.
S6	For meg som jobber 100% hadde det vært ønskelig med et kurs uten eksamen – men kanskje en godkjennelse av å ha deltatt.
S7	Lørdagen blir litt for lang. Kunne begynt kl 10. Forelesere bør være orientert om hvilke tema vi har hatt, slik at det ikke blir <u>for</u> mye repetisjon (men kanskje de er det). <u>Varmere</u> klasserom – det har vært kaldt!
S8	Veiledningen kom ganske sent (siste dagen). Hadde vært en ide å komme i gang tidligere, men det kan også være vanskelig siden vi ikke har gått gjennom mesteparten av pensumet.
S9	Eksamensoppgaven/prosjektoppgaven var veldig uklar. Kunne gjerne ønske at det var tips til konkrete problemstillinger i tillegg til at en kunne ha en selvvalgt oppgave.

2.5 Positiv totalvurdering av kurset

Studentene fikk spørsmål om en vurdering av arbeidsformen på kurset, se Tabell 8. På en skala fra en til fem ga studentene en skåre på 3,9 mot 3,6 i 2008. Dette er en meget bra vurdering. Tre studenter ga topp skåre på verdi fem, mens åtte studenter skårte verdi fire og tre studenter skårte verdi 3 på skalaen.

Tabell 8: Hvordan vil du totalt sett vurdere kursets arbeidsform med variasjon av forelesninger, seminargrupper, individuelle studier og praktisk utprøving?

Skala: 1= dårligst vurdering, 5= best vurdering	Gjennomsnitt 2008	Gjennomsnitt 2009
Hvordan vil du totalt sett vurdere kursets arbeidsform med variasjon av forelesninger, seminargrupper, individuelle studier og praktisk utprøving?	3,6	3,9

På de åpne spørsmålene nevnte flere studenter at de kunne ønske seg mer gruppearbeid og at det kunne bli litt ensformig med bare forelesninger. Andre likte best forelesningene.

Tabell 9: Kommentarer fra studentene. Kursets arbeidsform.

Student	Kommentarer:
S1	Kanskje mer gruppearbeid ville gjøre det lettere å skape diskusjon og samtaler seg i mellom. Mellom foredragene (eks.).
S2	Noe ensformig med stor overvekt av forelesninger. Kunne kanskje vært en god erfaring og gitt godt utbytte med større andel gruppearbeid/praktisk utprøving. Likevel synes jeg det har vært gode løsninger med tanke på læringsutbytte i forhold til få studiedager.
S3	Personlig har jeg hatt utbytte av dette kurset. Jeg har også hatt yrkesmessig utbytte. Variasjonen har passet meg godt.
S4	Liker best foredrag. Og foreleserne var veldig interessante å høre på. Noe unntak. Veldig bra!
S5	Hovedvekt på forelesninger og individuelle studier - fungerer bra. Ettersom jeg er student, har praktisk utprøving ikke vært aktuelt.
S6	Ut i fra at jeg er i full jobb, synes jeg at måten studiet er lagt opp på har vært bra. Det hadde vært veldig vanskelig å få til noe mer oppgaver og lignende. Kunne gjerne vært mer bruk av gruppediskusjoner slik at vi kunne ha lært av hverandre!
S7	Veldig bra med ulike forelesere, ulike tema.
S8	Jeg synes det var positivt at noen av foreleserne hadde lagt opp til gruppearbeid, selv om vi ikke fikk nok tid til å gjennomføre det. De fortalte likevel hva gruppearbeidet gikk ut på.
S9	Med tanke på hvor viktig og spennende område dette er, kunne det godt vært flere forelesninger.
S10	Variasjonen har ikke vært så veldig stor, men jeg synes at typen forelesning har fungert veldig bra. Man har lite kunnskaper om emnet og da er det bra å motta informasjon i form av interessante og engasjerte forelesere med god kompetanse.

3 Fokusgrupper

Som et supplement til spørreskjemaene ble det utført to gruppeintervjuer med kursdeltakerne. Dette ble utført av en forsker ved IRIS siste forelesningsdag. De 12 deltakerne som var til stede denne dagen ble delt inn i to grupper, hvorav en bestod av heltidsstudenter (gruppe 1) og den andre bestod av personer som var i full jobb og som tok kurset ved siden av (gruppe 2). I gruppe 1 var det til sammen 7 personer, hvorav 6 var allmennlærerstudenter og 1 var førskolelærerstudent. I gruppe 2 arbeidet deltakerne som lærere i skolen, førskolelærere i barnehage og som ungdomskontakt.

Gruppene mente at de hadde hatt store forventninger til kurset og at de stort sett hadde blitt innfridd. I gruppe 1 mente flere at de hadde hatt en forventning om at det var mer fokus på psykososiale problemer, og at kurset i realiteten bare hadde handlet om rus/alkohol. Andre mente derimot at rus var et så viktig tema at det var naturlig at en la vekt på dette temaet.

Undervisningsopplegg

Begge gruppene uttrykte at de i all hovedsak var veldig fornøyd med undervisningsopplegget, og at det kun var småting å plukke på. De mente at det var god bredde i tema, og at forelesningene ikke overlappet hverandre.

I gruppe 2 ble det etterlyst ennå mer fokus på konkrete forebyggingstiltak, og hva som må/bør gjøres. Eksempelvis kunne det ha blitt laget en "case" eller en oppskrift på "hva gjøre fra a-å". Det ble også påpekt at kurset hovedsakelig rettet seg mot barn/ungdom over 12 år, og at det ble savnet mer informasjon om yngre barn og hvordan man snakker med dem om rus på en forsvarlig måte.

I begge gruppene var de veldig godt fornøyd med foreleserne. Et par av foredragene ble likevel trukket fram som ikke spesielt bra, og hvor det var en oppfatning av at foreleserne ikke var godt nok forberedt. Opprinnelig hadde flere av foreleserne planlagt gruppearbeid på slutten av sin sesjon, men valgte dette vekk på grunn av for lite tid. De fleste syntes dette var en god prioritering, men noen savnet å reflektere over de temaene som var gjennomgått sammen med andre. Ettersom gruppearbeid fort kan bli for tidkrevende ble det foreslått å ha summeoppgaver på 5 minutter etter hver forelesning.

Gruppe 2 mente at det i kurset kunne ha vært mer fokus på samarbeid mellom ulike instanser, eksempelvis mellom barnevern og lærere. Det ble også etterlyst oversikt over kontaktpersoner i de ulike instansene.

I en av gruppene ble det tatt opp at det kunne være bra å få til mer erfaringsutveksling mellom kursdeltakerne.

Gruppen som tok kurset ved siden av full jobb, mente at kurset var overkommelig ettersom det kunne gjennomføres i løpet av fire helger.

Begge gruppene var veldig godt fornøyd med den litteraturen som forelå, spesielt at det var tilgang til mye bra gratis litteratur (brosjyrer etc).

Markedsføring

Det var store ulikheter mellom gruppene når det gjaldt deres oppfatninger av hvordan markedsføringen av kurset hadde vært. Gruppe 1 (heltidsstudentene) mente markedsføringen av kurset var dårlig og at de hadde fått kunnskap om kurset på en helt tilfeldig måte. Flere i gruppen nevnte at de hadde sett annonse om kurset på "Its'learning" og dermed meldte seg på. Ingen hadde funnet informasjon om kurset på Universitetet sine nettsider. Denne gruppen foreslo at alternative måter å markedsføre kurset på kunne være å informere før fellesforelesning, og at det kunne sendes ut e-post til studentene.

Gruppe 2 mente derimot ikke at det hadde vært noe problem å få kunnskap om kurset. De hadde fått nødvendig informasjon gjennom annonse i Stavanger Aftenblad, UiS sine nettsider og gjennom bekjente. Denne gruppen mente at tips til forbedring i forhold til markedsføring av kurset kunne være å sende invitasjon direkte til skolene og/eller få kurset inn i kurskatalogen. For øvrig mente de dette temaet var så viktig at det burde lages som en egen bolk i lærer- og førskolelærerutdanningen.

Tanker om betydning for egen jobb

Ettersom mange av kursdeltakerne var studenter på heltid, var det ikke aktuelt for disse å ta i bruk det de hadde lært på kurset i egen jobb. Av de som var i fullt arbeid og som jobbet som lærere, ble det sagt at kurset ville gjøre dem mer oppmerksomme og bevisste på barns/ungdoms reaksjoner og om dette kan ha noe med rusrelaterte problemstillinger å gjøre. En av kursdeltakerne mente at det burde lages en handlingsplan på alle skoler/barnehager/aktuelle arbeidsplasser, om hva man gjør når man får mistanke om rusrelaterte problemstillinger hos et barn eller ungdom. Flere sa at kurset hadde gitt dem konkrete verktøy til å bli bevisst og oppdage, men savnet noe mer konkret for å få trygghet til å gjennomføre "den vanskelige samtalen". Et annet problem som ble tatt opp er hva som må gjøres for å få foreldre i risikozonen på banen. Det ble etterlyst en fremgangsmåte og konkrete verktøy for hva som skal gjøres for å få disse foreldrene. En kursdeltaker tok også opp at det er vanskelig å vite hvordan man skal ta opp slike problemstillinger med små barn i barnehage, og hvordan denne samtalen skal gjennomføres. Blant annet trengs det trygghet i å vite hvor langt man kan gå ned i alder.

Flere av de kursdeltakerne som er i jobb opplevde at kurset hadde gitt dem motivasjon til å jobbe videre med dette temaet.

Skriftlig oppgave

Også når det gjaldt den skriftlige oppgaven, hadde de to gruppene ulike syn. Gruppe 1 (heltidsstudentene) opplevde at det var vanskelig å finne tema for oppgaven på egenhånd ettersom de hadde liten kompetanse og praksiserfaring på området. De kunne derfor tenke seg at det ble gitt forslag og eksempler på tema. I gruppe 2 var dette ikke en utfordring, noe som ble forklart med deres praksiserfaring. Begge gruppene opplevde uklar informasjon og forvirring hvorvidt opplegget i prosjektoppgaven skulle utprøves i praksis.

Administrative forhold

Begge fokusgruppene var veldig fornøyd med det administrative opplegget. Konkret ble det nevnt at alt var lagt opp på en ryddig og oversiktlig måte, og at det var svært god service fra kursarrangørs side. Blant annet ble det trukket fram som positivt at kurskoordinator tok notater fra alle forelesninger og la dette ut på "It's learning" sammen med forelesernes power-point presentasjoner. Også nyttige linker ble lagt ut til alle.

I en av gruppene ble det trukket fram at det på første samling burde ha blitt brukt mer tid på å orientere om kursopplegget, slik at man allerede fra starten av satt igjen med et helhetsbilde på hva som skulle gjennomgås. Dette ville kunne virke positivt i forhold til modning underveis av oppgave og hjemmeeksamen.

Det at det til enhver tid var tilgjengelig gratis frukt ble sett på som et flott tilbud. Av negative ting mente de fleste at det var for kaldt i lokalet, og at dette burde rettes opp til neste år.

3.1 Forslag til forbedringer av kurset

I evalueringsskjemaet ble studentene spurt om de hadde forslag til forbedringer av kurset. Disse kommentarene er summert opp i følgende punkter:

- Flinke foredragsholdere som har bidratt til refleksjon og bedre innsikt i praksis. Noen forelesere kunne likevel stilt mer forberedt.
- Litt mer yrkesspesifikk tilnærming til stoffet.
- Kraftigere markedsføring opp mot studenter.
- Mer fokus på hvordan arbeide med dette temaet i barnehagen. Ønske om konkrete eksempler på forebygging, hvordan vinkle foreldremøter/foreldresamtaler og oversikt over samarbeidsinstanser for barnehagene.
- Mer fokus på hva lærerne kan gjøre for å forebygge psykososiale problemer hos et barn som har foreldre med rusproblemer

De forslagene til forbedringer som framkom på evalueringsskjemaet, var for øvrig svært sammenfallende med det som ble trukket fram som forbedringsmuligheter i fokusgruppeintervjuene (side 14).

4 Diskusjon og oppsummering

Landslaget for Rusfri Oppvekst gjennomførte høsten 2009 et kurs for allmennlærerutdanninga og førskolelærerutdanninga om psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet. Kurset ble holdt ved Universitetet i Stavanger. IRIS har evaluert kurset.

Målet for kurset var å gi studentene:

- Kunnskaper og ferdigheter i arbeidet med forebygging av psykososiale problemer, slik at de kan møte de problemer som oppstår i hverdagen.
- Fremme et faglig helhetssyn på psykososial problematikk, hvor forebygging og byggende arbeid blir sett i en større sammenheng.
- Se forebygging i et barneperspektiv.
- Gi studentene kunnskaper om hvilken innvirkning foreldres og andre nære personers rusmisbruk har på barn.
- Øke studentenes kunnskaper og forståelse for reaksjoner og mestringsstrategier som finner sted hos barn av rusmiddelmissbrukere.

Læremålene for kurset omfatter både kunnskap, ferdigheter og holdninger hos studentene.

Kurset ble evaluert ved bruk av et spørreskjema som studentene besvarte på den siste forelesningen, og det ble samtidig gjennomført to fokusgruppeintervjuer ledet av forsker.

En tilsvarende evaluering ble gjort i desember 2008, første gangen kurset ble avholdt (Lie og Kiær 2009). På det kurset var det deltakere både fra utdanningssektoren og sosialsektoren. Deltakerne påpekte da at markedsføringen av kurset var dårlig og at de oppdaget kurset nærmest ved en tilfeldighet. Erfaringen fra det første kurset var også at innholdet passet best for studenter med lærerfaglig bakgrunn, og at studenter med sosialfaglig bakgrunn hadde mindre utbytte av kurset. Alle studentene mente de hadde bedret sine teoretiske og praktiske kunnskaper i løpet av kurset, men lærerstudenter mer enn andre. Kurset i 2008 fikk en god del kritikk for den administrative gjennomføringen. Det var mye usikkerhet omkring gjennomføring av semester- og eksamensoppgaver.

Evalueringen i 2009 viser at studentene hadde god læringseffekt av kurset både når det gjelder kunnskaper om teori og ferdigheter.

Både kunnskapsnivået i teori og ferdighetene på området var høyere før kurset i 2008 enn i 2009. Nivået etter kurset var også noe høyere i 2008. Læringseffekten var imidlertid størst i 2009. Dette kan trolig tilskrives forskjeller i studentsammensetningen. I 2008 var det et større innslag av studenter med sosialfaglig bakgrunn som hadde et

sterkere faglig utgangspunkt enn studenter med lærerfaglig bakgrunn. I 2009 var det nesten bare studenter med lærerfaglig bakgrunn, og disse har hatt en brattere lærerkurve. I tillegg var flere av studentene i 2009 heltidsstudenter.

Kurset har i stor grad nådd de målene som ble satt for kurset. I fokusgruppeintervjuene ble det imidlertid etterlyst mer fokus på konkrete forebyggende tiltak og mer informasjon om barn i førskolealder. Det ble også etterlyst mer informasjon om samarbeid mellom ulike instanser, eksempelvis mellom barnevern og skole. I en av fokusgruppene hadde studentene forventninger om større oppmerksomhet rundt psykososiale problemer.

Studentene uttrykte at de likevel var svært fornøyd med undervisningsopplegget, og at det kun var småting å plukke på. De mente det var god bredde i tema, og at forelesningene i liten grad overlappet hverandre.

Referanser

Lie, T og E. Kiær (2009). Rusfri oppvekst – Kursevaluering. Rapport IRIS- 2009/043, International Research Institute of Stavanger.

Vedlegg 1 Spørreskjema

Informasjonsbrev

Evaluering av kurset *"Forebygging av psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet for allmenn- og førskolelærerutdanningen"*

På oppdrag fra Landslaget for Rusfri Oppvekst skal IRIS (International Research Institute of Stavanger) evaluere kurset *"Forebygging av psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet for allmennlærer- og førskolelærerutdanningen"*.

Det er frivillig å delta, men det er viktig for oss at du tar deg tid til å svare på noen spørsmål etter at dette kurset er gjennomført. Svarene vil kunne gi oss en oppfatning av om læremålene for kurset oppnås, og om noen av områdene i kurset bør forbedres.

Opplysninger fra deg vil bli behandlet konfidensielt og anonymiseres slik at de ikke på noen måte kan tilbakeføres til deg. Forskerne som jobber med prosjektet er alle underlagt taushetsplikt. Alle intervjudata oppbevares anonymisert på PC og vil bli makulert ved prosjektslutt. Resultatene vil offentliggjøres i en rapport.

Med vennlig hilsen

Terje Lie

Forskningsleder, IRIS
Tlf: 51 87 51 25
Mob: 997 09 725

Elisabeth Kiær

Forsker, IRIS
Tlf: 51 87 50 08

Spørreskjema

KURSEVALUERING

FOREBYGGING AV PSYKOSOSIALE PROBLEMER MED HOVEDVEKT PÅ RUSOMRÅDET FOR ALLMENNLERER- OG FØRSKOLELÆRERUTDANNINGEN

1. Hvordan vurderer du dine kunnskaper og ferdigheter om temaene nevnt nedenfor før og etter at du har gjennomført kurset?

Sett kryss på "Før kurset" og "Etter kurset" på en skala fra 1 til 5:

Kunnskap om:	Før kurset					Etter kurset				
	Lite 1	2	3	4	Mye 5	Lite 1	2	3	4	Mye 5
Teorier/begreper/metoder i forebygging og helsefremmende arbeid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barn og unge i hjem med rusmiddel -misbruk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fakta om alkohol og narkotiske stoffer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvordan gi råd til elever og/eller barns familie ifm rusmiddelmisbruk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hjelpeapparatet for barn og unge med rusmiddelproblemer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gjennomføre forebyggende rustiltak/prosjekt og foreta enkle evalueringer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2. I hvor stor grad opplever du at dette kurset har bidratt til å gjøre deg i stand til følgende? (Sett kryss)

	Dårlig				Godt
	1	2	3	4	5
Oppdage om elever er eksponert for rusmiddelproblemer gjennom familie/nærmiljø eller selv har rusproblemer	☐	☐	☐	☐	☐
Ta kontakt med foreldre til barn/ungdom som har rusproblemer	☐	☐	☐	☐	☐
Refleksjon når det gjelder egen yrkesrolle ift dette temaet	☐	☐	☐	☐	☐

3. Kurset har hatt flere forelesere. Hva vil du si om forelesernes måte å presentere og å formidle stoffet på områdene nevnt nedenfor? (Sett kryss)

	Stort sett bra for de fleste foreleserne	Mange forelesere var bra, andre var mindre bra	Noen var bra, men mange var mindre bra	Stort sett mindre bra for de fleste foreleserne
Muntlig formidlingsevne	☐	☐	☐	☐
Evne til å skape motivasjon og interesse for temaet	☐	☐	☐	☐
Evne til å skape dialog i undervisningen	☐	☐	☐	☐
Bruk av lysark og/eller andre visuelle hjelpemidler	☐	☐	☐	☐

Kommentar:

.....

4. Hvordan vil du totalt sett vurdere kursets arbeidsform med variasjon av forelesninger, gruppearbeid, individuelle studier og praktisk utprøving (sett ett kryss):

Dårlig				Godt
1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Kommentar:

.....

5. Administrative/organisatoriske forhold

	Dårlig				God
	1	2	3	4	5
Markedsføring av kurset	☐	☐	☐	☐	☐
Informasjon om prosjektoppgave og hjemmeeksamen	☐	☐	☐	☐	☐
Veiledning om prosjektoppgave og hjemmeeksamen	☐	☐	☐	☐	☐
Informasjon om faglig tilleggslitteratur og nettressurser	☐	☐	☐	☐	☐

Kommentarer:

.....

6. Har du forslag til forbedringer av kurset?

.....

Snu arket!

Bakgrunnsinformasjon om deg selv:

Kjønn: mann kvinne

Alder: 20-29 år 30-39 år 40-49 år 50-59 år 60+ år

Status: Fulltidsstudent I fullt arbeid, studerer ved siden av

Annet.....

Hva er din høyeste utdanning? (sett ett kryss)

- Videregående skole
 Universitets- og eller høgskolenivå 4 år eller mindre
 Universitets- og eller høgskolenivå over 4 år
 Annen utdanning:

Hvilken type utdanning har du/er du i gang med? (sett ett eller flere kryss)

☐ Allmennlærer	☐ Sosialt arbeid
☐ Førskolelærer	☐ Økonomi og ledelse
☐ Idrett	☐ Samfunnsfag
☐ Spesialpedagogikk	☐ Sykepleie
☐ Barnevern	☐ Annet

Dersom du er i arbeid: Hvilken stilling/yrke har du i dag?

Hvor mange års samlet erfaring har du fra arbeidslivet som er relevant i forhold til temaene som tas opp på dette kurset?

1-5 år 6-10 år 11-15 år 16 år +

Bakgrunnsinformasjon om studentene

Av de 15 studentene som svarte, var 12 kvinner. Et antall på 10 studenter var under 30 år. Flertallet, 9 personer, var fulltidsstudenter mens fem studerte ved siden av fullt arbeid. Utdanningsnivået var høyt, med 12 personer på universitets- eller høgskolenivå.

Studentene var i stor grad rekruttert fra pedagogiske yrker, som førskolelærere eller allmennlærere. Halvparten av studentene hadde erfaring fra arbeidslivet på mellom 1 og fem år, og de andre hadde over fem års erfaring.

07.11.2009

Tusen takk for hjelpen!

Intervjuguide for fokusgrupper

1. Hvilke forventninger hadde dere til dette kurset?
2. Hvilke tanker har dere om hvordan det dere har lært på kurset lar seg anvende når dere kommer tilbake i jobb?
3. Hvordan vil dere vurdere undervisningsopplegget for dette kurset?
 - *Variasjon av undervisning / gruppearbeid / praktisk utprøving (studiekraft)?*
 - *Utprøving av et praktisk prosjekt som skal dokumenteres skriftlig (beskrivelse av opplegg, gjennomføring, evaluering og presentasjon)?*
 - *Foreleserne?*
4. Har dere forslag til forbedringer av kurset